

Åklagarmyndigheten
Box 721
851 21 Sundsvall

Anmälan om brott mot lagen om kulturminnen

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen beslutar att anmäla Arne och Siv Majlis Björk för brott mot lagen om kulturminnen.

Beskrivning av ärendet

2013-08-23 utförde länsstyrelsen ett tillsynsbesök på fornlämning Raä nr 13:1 i Timrå (se bifogad tjänsteanteckning). Fornlämningen, en gravhög från järnåldern, är belägen på fastigheten Fröland 6:7, en villatomt på Prästgatan 7 i Timrå. Fastigheten ägs av Arne och Siv Majlis Björk. Tillsynen föranleddes av ett anonymt telefonsamtal. Den som ringde berättade att fastighetsägarna grävt en hel del på tomten trots att det fanns en känd gravhög där, och undrade om detta kunde vara tillåtet.

Väl på plats kunde länsstyrelsen konstatera att gravhögen skadats allvarligt till följd av anläggningsarbeten utförda med grävmaskin. Den tidigare jämnt välvda gravhögen hade nu på sin norra halva formen av en terrasserad trädgårdsyta med planteringar. Länsstyrelsen träffade också fastighetsägarna Arne och Siv Majlis Björk och informerade dem om att högen på deras tomt var en gravhög från järnåldern och därmed en skyddad fornlämning samt att det var förbjudet att göra ingrepp i en fornlämning utan tillstånd från länsstyrelsen. Arne och Siv Majlis Björk berättade att de utfört schaktningsarbetet under hösten 2012.

Den aktuella gravhögen har nr 13:1 i Riksantikvarieämbetets fornminnesregister för Timrå socken. Gravhögen har varit känd på myndighetsnivå åtminstone sedan 1833 då den beskrevs av Nils Johan Ekdahl. Gravhögen har tidigare varit överplöjd för odling men detta har enbart påverkat de ytliga jordlagren. Vid den senaste inventeringen, genomförd av Riksantikvarieämbetet 1988, beskrivs högen ha en diameter på ca 25m och en höjd på intill 1.7m. Vid det tillfället var gravhögen intakt sånär som på två mindre urschaktningar i kanten av högen samt planterade fruktträd och prydnadsbuskar (se bifogat utdrag fms). I det skicket var också högen vid ett tillsynsbesök som länsstyrelsen gjorde 2009-07-09 (se fotobilaga, foto nr 1).

Gravhögen Raä nr 13:1 är en så kallad storhög (gravhög med minst 20m diameter) och intar idag en särställning som en av endast tre bevarade storhögar i Timrådalen. Storhögar representerar ett övre socialt skikt i järnålderssamhället. Det har tidigare funnits fler av dessa monumentala gravar i Timrådalen men merparten är sedan länge försvunna till följd av väg- och husbyggen. Storhögarna och de många fynden av guldföremål och vapen från gravar i området visar att Timrådalen mycket väl kan ha varit den rikaste och mest inflytelserika bygden under järnåldern i det som idag är Medelpad och Ångermanland.

Skäl till länsstyrelsens beslut

Av 1 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m (KML) framgår att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön såvitt möjligt undviks eller begränsas.

Enligt 2 kap 6 § KML är det förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning. Enligt 2 kap 21 § KML gäller straffansvar för fornminnesbrott som begåtts genom uppsåt eller av oaktsamhet.

Av 2 kap 21 § KML framgår bland annat att den som av uppsåt eller oaktsamhet olovligen rubbar, tar bort, gräver ut, täcker över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändrar eller skadar en fast fornlämning döms för fornminnesbrott till böter eller fängelse i högst sex månader.

Schaktningen för trädgårdsanläggningen har förstört stora delar av gravens konstruktion, dels en stor del av jordmanteln men även delar av kärnröset (gravhögar av denna typ och storlek har vanligen en yttre mantel av jord lagd ovanpå ett kärnröse av sten, som i sin tur vilar ovanpå själva begravningen). Uppskattningsvis är ungefär halva gravhögen kraftigt skadad (se bifogat ortofoto som visar att markarbeten gjorts även på den del av gravhögen som ligger på angränsande fastighet i S).

Gravhögen Raä nr 13:1 är oerhört värdefull då den gör det möjligt att fortfarande kunna uppfatta landskapets historiska dimension och förstå platsens betydelse. Utan dessa påtagliga spår blir det omöjligt att tolka områdets historiska utveckling. Fornlämningar av denna typ har dessutom, förutom ett stort vetenskapligt värde, ofta en stor betydelse för nutida människors uppfattning om tillhörighet och identitet. Länsstyrelsen anser därför att det är viktigt att genomföra en så kallad arkeologisk efterundersökning, dokumentation av skadorna samt att återställa gravhögen till ett så ursprungligt skick som möjligt.

Genom vad som framkommit i ärendet anser länsstyrelsen att det kan antas att Arne och Siv Majlis Björk genom uppsåt eller oaktsamhet olovligen rubbat, tagit bort, grävt ut, täckt över eller på annat sätt ändrat eller skadat fornlämningen Raä nr 13:1 i Timrå. Genom sitt handlande har de åsamkat fornlämningen en irreversibel skada.

Länsstyrelsen finner sammanfattningsvis att de uppgifter som inkommit i ärendet kan ligga till grund för anmälan om brott. Ärendet ska således överlämnas till Åklagarmyndigheten för vidare åtgärd.

Övriga upplysningar

Länsstyrelsen anser att ärendet är brådskande, då preskriptionstiden för brott mot lagen om kulturminnen endast är två år. Länsstyrelsen önskar få fortlöpande under rättelse om ärendehandläggningens gång samt få kopior av samtliga beslut i ärendet.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har länsjurist Martin Abrahamsson deltagit.

Eva Carron
Verksamhetschef

John Molin
Antikvarie/ärkeolog
Enheten för kultur och välfärd
0611-34 92 14

Bilagor:

Fotobilaga, foto nr 1-5 med bildtexter

Foto nr 1-5

Översiktskarta 1: 10 000

Ortofoto 1: 2 000

Ortofoto 1: 1 000

Tjänsteanteckning från tillsynsbesök 2013-08-23

Utdrag Riksantikvarieämbetets fornminnesregister (fmis)

Kopia med bilagor för kännedom till:

Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm

Länsmuseet Västernorrland, hej@murberget.se

Timrå kommun, timra.kommun@timra.se